

Uchwała z dnia 14 lutego 2002 r., III CZP 81/01

Sędzia SN Iwona Koper (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa P.I., spółki z o.o. w C. przeciwko Robertowi K. i Ryszardowi K. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 24 stycznia 2002 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 10 października 2001 r.

„Czy przelew wierzytelności (art. 509 k.c.) i będący jego konsekwencją fakt zmiany osoby wierzyciela skutkuje również zmianą miejsca spełnienia świadczenia, w szczególności czy nowy wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia na swój rachunek bankowy i następnie wytoczyć powództwo przed sądem właściwości przemiennej (art. 34 k.c.) lub właściwości ustalonej w trybie art. 488 § 1 k.p.c. według miejsca położenia tego rachunku bankowego;

czy zasada, że przy rozliczeniach bezgotówkowych miejscem świadczenia jest rachunek bankowy wierzyciela dotyczy również sytuacji gdy wierzyciel posiada wiele rachunków bankowych prowadzonych w różnych miejscowościach, czy w takiej sytuacji wierzyciel może swobodnie wskazać na który rachunek dłużnik winien spełnić świadczenie; ewentualnie, jakie warunki musi spełniać konkretny rachunek bankowy wierzyciela aby mógł być uznany za miejsce spełnienia świadczenia stosownie do treści art. 454 § 1 i 2 k.c.?”.

podjął uchwałę:

W razie przelewu wierzytelności pieniężnej, dłużnik powinien dokonać zapłaty, jeżeli miejsce spełnienia świadczenia nie jest oznaczone, w miejscu zamieszkania lub w siedzibie (siedzibie przedsiębiorstwa) nabywcy wierzytelności w chwili spełnienia świadczenia. Samo wskazanie dłużnikowi przez wierzyciela rachunku bankowego, na który ma zapłacić, nie rozstrzyga o

miejscu spełnienia świadczenia.

Gdy dłużnik nie zastosował się do żądania zapłaty na wskazany przez nabywcę wierzytelności rachunek, sądem miejsca wykonania zobowiązania (art. 34 i 488 § 1 k.p.c.) jest sąd miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) nabywcy wierzytelności w chwili wytoczenia powództwa.

Uzasadnienie

„P.I.”, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w C. wystąpiła w pozwie wniesionym do Sądu Rejonowego w Gliwicach o zasądzenie od pozwanych kwoty 421,06 zł, wyjaśniając, że nabyła wierzytelność w stosunku do pozwanych w wyniku przelewu w dniu 3 stycznia 2001 r. Wierzytelność ta, płaćna w dniu 24 września 1999 r., powstała na rzecz zbywców wierzytelności, wspólników spółki cywilnej „F.”, w związku z prowadzonym przez nich przedsiębiorstwem w W. Pozwani również są wspólnikami spółki cywilnej, prowadzącymi przedsiębiorstwo w W. Zbywcy wierzytelności zawiadomili pozwanych o przelewie, a powodowa spółka wezwała ich do zapłaty należności na swój rachunek bankowy prowadzony przez wskazany oddział banku z siedzibą w G.

Sąd Rejonowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 7 maja 2001 r. stwierdził swą niewłaściwość miejscową i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu, Sądowi Gospodarczemu w Warszawie. Zdaniem Sądu Rejonowego, przelew wierzytelności na powodową spółkę pozostał bez wpływu na miejsce spełnienia świadczenia przez dłużników, właściwość przemienną sądu (art. 34 k.p.c.) wyznacza zatem nadal to miejsce, w którym dłużnicy powinni spełnić świadczenie na rzecz zbywców wierzytelności.

Sąd Okręgowy, rozpoznając zażalenie powodowej spółki kwestionujące postanowienie Sądu Rejonowego, z powołaniem się na odmienne orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach, nabrał poważnych wątpliwości, które znalazły wyraz w przedstawionym do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym. Z jednej strony, względ na interesy dłużnika, mogące doznać uszczerbku wskutek uznania wpływu przelewu na miejsce spełnienia świadczenia, przemawia za stanowiskiem Sądu Rejonowego, z drugiej natomiast, fakt respektowania przez art. 454 § 1 k.c. zmiany siedziby lub miejsca zamieszkania przez wierzyciela wierzytelności pieniężnej po

powstaniu zobowiązania przemawia za uznaniem wpływu przelewu wierzytelności pieniężnej na miejsce spełnienia świadczenia. Sprawa dodatkowo się komplikuje, jeśli uwzględnić, że zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, za miejsce spełnienia świadczenia bezgotówkowego uznaje się siedzibę banku (oddziału banku) prowadzącego rachunek bankowy wierzyciela. Źródłem komplikacji jest możliwość posiadania przez wierzyciela kilku rachunków bankowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 34 k.p.c., powództwo o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, jak też o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, można wytoczyć także przed sąd miejsca wykonania umowy. Podobnie, w myśl art. 488 § 1 k.p.c., pozew w postępowaniu nakazowym może być wniesiony również do sądu miejsca wykonania zobowiązania. Przez miejsce wykonania zobowiązania rozumie się tu nie miejsce wykonania umowy (zobowiązania) jako całości, lecz miejsce wykonania poszczególnych obowiązków. Miejsce to, według zgodnego stanowiska piśmiennictwa i orzecznictwa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1991 r., II CO 16/91, OSNC 1993, nr 3, poz. 40), podlega określeniu przy zastosowaniu norm prawa materialnego, tj. z uwzględnieniem przede wszystkim art. 454 k.c., posługującego się terminem "miejsca spełnienia świadczenia". Wykładnia ta utożsamia zatem miejsce wykonania zobowiązania z miejscem spełnienia świadczenia.

Przytoczony przepis art. 34 k.p.c. został przejęty z kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. (zob. art. 35 § 1 w brzmieniu ogłoszonym w Dz.U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934 ze zm., i art. 30 § 1 w brzmieniu ogłoszonym w Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm.). W czasie obowiązywania tego kodeksu właściwe dla określenia miejsca wykonania zobowiązania były zatem przepisy kodeksu zobowiązań (art. 190 i 191), a przed wejściem w życie kodeksu zobowiązań, materialnoprawne przepisy ustawodawstwa dzielnicowego (§ 269 i § 270 ust. 4 kodeksu cywilnego niemieckiego, § 905 kodeksu cywilnego austriackiego oraz art. 1247 kodeksu cywilnego francuskiego). Warto na to zwrócić uwagę ze względu na różnice zachodzące pomiędzy art. 454 k.c. a wspomnianymi przepisami kodeksu zobowiązań i ustaw dzielnicowych. Mimo więc obowiązywania przez długi czas bez zmian normy procesowej o treści wyrażonej w art. 34 k.p.c., konsekwencje jej

zastosowania zmieniały się wraz ze zmianą związanych z nią przepisów prawa materialnego.

Zgodnie z art. 454 k.c., jeżeli miejsce spełnienia świadczenia nie jest oznaczone ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie pieniężne powinno być spełnione w miejscu zamieszkania lub w siedzibie wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia, a gdy zobowiązanie ma związek z przedsiębiorstwem wierzyciela – w siedzibie przedsiębiorstwa wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia. W razie zmiany przez wierzyciela miejsca zamieszkania lub siedziby po powstaniu zobowiązania, spowodowana przez to nadwyżka kosztów spełnienia świadczenia (jego przesłania) obciąża wierzyciela. Należy zaznaczyć, że rozwiązanie analogiczne do przyjętego w art. 454 k.c. zawiera także art. 57 Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów (Dz.U. z 1997 r. Nr 45, poz. 286). Stanowi on, że jeżeli kupujący nie jest zobowiązany zapłacić ceny w innym szczególnym miejscu, to powinien ją zapłacić sprzedawcy w jego siedzibie handlowej lub – gdy zapłata ma być dokonana w zamian za wydanie towarów lub dokumentów – w miejscu tego wydania; sprzedawca ponosi nadwyżkę kosztów związanych z zapłatą, wynikającą ze zmiany przez niego siedziby handlowej po zawarciu umowy.

Niekiedy miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego (miejsce płatności) musi być oznaczone. Na przykład, wymaganie takie wynika z art. 1 pkt 5 i art. 101 pkt 4 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 – dalej "Pr.weksl.") w odniesieniu do zapłaty sumy wekslowej, przy czym – według tych przepisów – miejsce płatności oznacza określoną miejscowość. Dokładniejszego adresu, pod którym powinna nastąpić zapłata sumy wekslowej, dotyczy art. 87 Pr.weksl. Nie stanowi również oznaczenia miejsca płatności w rozumieniu Prawa wekslowego wskazanie osoby trzeciej, u której weksel ma być płatny (art. 4 Pr.weksl.); tą osobą trzecią bywa zwykle bank – jego wskazanie umożliwia wykorzystanie do zapłaty sumy wekslowej rachunków bankowych.

Wymienione także w art. 454 k.c. kryterium właściwości zobowiązania nie odgrywa w braku oznaczenia miejsca spełnienia świadczenia pieniężnego większej roli, ale nie jest, jak się czasem twierdzi, całkowicie pozbawione znaczenia. Według tego kryterium, może być ustalone miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego, np. w wypadkach świadczeń z umów wzajemnych, gdy nie wprowadzono odstępstwa od reguły przewidzianej w art. 488 § 1 k.c. W razie zatem nieoznaczenia miejsca

spełnienia świadczenia pieniężnego, świadczenie to powinno być spełnione w zasadzie w miejscu zamieszkania lub siedzibie (siedzibie przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia.

Pojęcie spełnienia świadczenia pieniężnego nie jest jednak jednorodne.

Wykonanie zobowiązania, którego przedmiotem jest świadczenie pieniężne, może nastąpić przede wszystkim za pomocą gotówki, tj. przez przeniesienie na wierzyciela własności znaków pieniężnych wyrażających określoną sumę jednostek pieniężnych. Zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. Nr 140, poz. 938 ze zm.), emitowane przez ten Bank znaki pieniężne mają moc umarzania zobowiązań pieniężnych na obszarze Polski, czyli – innymi słowy – istnieje obowiązek przyjmowania wspomnianych znaków jako prawnego środka płatniczego.

Oprócz tego, zobowiązania, których przedmiotem są świadczenia pieniężne, mogą być i w praktyce często są wykonywane w drodze rozliczeń bezgotówkowych za pośrednictwem banków (art. 63 i nast. ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. Nr 140, poz. 939 ze zm.; por. też zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 29 maja 1998 r. w sprawie form i trybu przeprowadzania rozliczeń pieniężnych za pośrednictwem banków, M.P. Nr 21, poz. 320). Stąd, że tylko znaki pieniężne emitowane przez Narodowy Bank Polski są prawnym środkiem płatniczym na obszarze Polski, wynika, iż wierzyciel nie ma obowiązku przyjmowania zapłaty za pomocą rozliczeń bezgotówkowych bez swej zgody. Zarazem jednak z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.) wynika, że w określonych okolicznościach – obejmujących bardzo szeroki zakres transakcji – przedsiębiorcy są obowiązani do dokonywania i przyjmowania płatności za pośrednictwem rachunków bankowych. Poza tym częste stosowanie w praktyce rozliczeń bezgotówkowych ze względu na wiążące się z tym udogodnienia stało się podstawą do formułowania poglądu o upowszechnieniu się zwyczaju przyjmowania zapłaty w postaci rozliczeń bezgotówkowych.

Na nasuwające się pytanie, czy obydwa te sposoby zapłaty, a więc nie tylko zapłata za pomocą pieniądza gotówkowego, ale i zapłata za pomocą pieniądza bezgotówkowego, są objęte uregulowaniem art. 454 k.c., zarówno przez przeważającą część piśmiennictwa, jak i orzecznictwo udzielają odpowiedzi pozytywnej. Sąd Najwyższy w uchwałach z dnia 20 listopada 1992 r., III CZP

138/92 (OSNCP 1993, nr 6, poz. 96) oraz z dnia 4 stycznia 1995 r., III CZP 164/94 (OSNC 1995, nr 4, poz. 62) podtrzymał stanowisko, zgodnie z którym, stosownie do art. 454 k.c., miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego za pomocą rozliczeń bezgotówkowych jest siedziba banku (oddziału banku) prowadzącego rachunek wierzyciela. Siedziba banku, według tego stanowiska, jest niejako odpowiednikiem miejsca zamieszkania lub siedziby wierzyciela. Jeżeli więc strony nie postanowiły co innego, zapłata w drodze rozliczeń bezgotówkowych powinna nastąpić w miejscu ulokowania przez wierzyciela rachunku bankowego.

O ile za trafne uznać należy samo stanowisko, według którego miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego za pomocą rozliczeń bezgotówkowych jest siedziba banku prowadzącego rachunek wierzyciela, o tyle przytoczone wyżej uzasadnienie tego stanowiska, rzutużące na jego zasięg, wymaga korektury i uzupełnienia. Jest oczywiste, że spełnienie świadczenia pieniężnego w interesujących nas wypadkach w drodze rozliczeń bezgotówkowych zakłada uczestniczenie w tych rozliczeniach banków i posiadanie przez rozliczające się strony rachunków bankowych. Zapłata we wspomniany sposób bez posiadania przez strony rachunków bankowych jest w równym stopniu niemożliwa, co zapłata gotówką bez gotówki. W odniesieniu do rozpatrywanych rozliczeń bezgotówkowych problem zacieśnia się więc w istocie do pytania o to, które ze zdarzeń objętych procesem rozliczenia rozstrzyga o umorzeniu zobowiązania, w szczególności, czy skutek ten wiąże się już z obciążeniem rachunku dłużnika, czy też dopiero z uznaniem rachunku wierzyciela. Rozstrzygnięcie tego pytania na rzecz drugiej ewentualności (zob. w szczególności uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1995 r., III CZP 164/94) łączy się ściśle z uznaniem za miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego siedziby banku prowadzącego rachunek wierzyciela. Jednakże nie jest tak, jak mogłoby sugerować uzasadnienie omawianego stanowiska, że siedzibę banku prowadzącego rachunek wierzyciela należy uważać za miejsce spełnienia świadczenia w każdym wypadku, w którym istnieją techniczno-organizacyjne warunki do dokonania zapłaty w drodze rozliczenia bezgotówkowego, a strony nie postanowiły nic innego.

Uznanie siedziby banku prowadzącego rachunek wierzyciela za miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego jest dopuszczalne tylko w tych wypadkach, w których obie strony wyraziły zgodę na zapłatę na określony rachunek wierzyciela. Jak już wspomniano, rozliczenia bezgotówkowe opierają się na założeniu,

stosownie do którego wierzyciel nie ma obowiązku przyjęcia zapłaty za pomocą rozliczenia bez swej zgody. Założenia tego nie uchyla art. 13 Prawa o działalności gospodarczej. Niezastosowanie się do tego przepisu, o zdecydowanie publicznoprawnej funkcji, łączy się przede wszystkim z sankcją karną (art. 66 ust. 1 Prawa o działalności gospodarczej). Zawarty w tym przepisie nakaz, jak również ewentualny zwyczaj dokonywania w danych stosunkach rozliczeń bezgotówkowych, może też być brany pod uwagę przy ocenie odmowy przyjęcia zapłaty przez wierzyciela na określony rachunek z punktu widzenia art. 486 k.c. Z samego art. 13 Prawa o działalności gospodarczej nie sposób natomiast wywieść, że w przypadkach nim objętych miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego jest siedziba banku prowadzącego rachunek wierzyciela. Sprzeciwia się temu przede wszystkim możliwość posiadania przez wierzyciela kilku rachunków. W razie posiadania przez wierzyciela kilku rachunków bankowych nie wiadomo byłoby, który z nich należałoby mieć na względzie przy ustalaniu miejsca spełnienia świadczenia. Poza tym wierzyciel ma doniosłe interesy w tym, aby móc sprzeciwić się przyjęciu zapłaty na określony rachunek, także w wypadkach objętych wspomnianym przepisem. Przykładem może być sytuacja, gdy określony rachunek wierzyciela został zajęty lub gdy bank prowadzący rachunek wierzyciela znalazł się w sytuacji grożącej upadłością (por. art. 159 Prawa bankowego).

Należy podzielić pogląd, zgodnie z którym wierzyciel może odwołać swoją zgodę na dokonanie zapłaty na określony rachunek bankowy, dopóki dłużnik nie podejmie działań związanych z zapłatą na ten rachunek. Również dłużnik ma doniosłe interesy w tym, aby móc odmówić dokonania zapłaty na określony rachunek wierzyciela, np. gdy bank prowadzący rachunek wierzyciela znajduje się w sytuacji grożącej upadłością. Jakkolwiek wprowadzane ostatnio regulacje zmniejszają ryzyko uczestników rozliczeń bankowych, to jednak nie wykluczają go całkowicie (por. w szczególności art. 9 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasad nadzoru nad tymi systemami, Dz.U. Nr 123, poz. 1351).

Rekapitulując, rozliczenie bezgotówkowe wymaga zgody obu stron na zapłatę na określony rachunek wierzyciela, i tylko wtedy, gdy taka zgoda istnieje, miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego jest siedziba banku prowadzącego rachunek wierzyciela; miejsce to wynika zatem z oznaczenia przez strony (art. 454 § 1

in principio k.c.). Zgody stron dowodzi np. wskazanie rachunku wierzyciela w umowie, z której wynika zobowiązanie pieniężne, w praktyce sytuacja taka zdarza się jednak rzadko. Uzgodnienia stron umowy, z której wynika zobowiązanie pieniężne, ograniczają się zwykle jedynie do określenia samego sposobu (formy) rozliczenia bezgotówkowego, a rachunek bankowy wierzyciela jest podawany dłużnikowi dopiero później, w fakturze wystawionej przez wierzyciela. W takim razie, o uzgodnieniu przez strony zapłaty na wskazany przez wierzyciela rachunek może być mowa dopiero z chwilą podjęcia przez dłużnika działań świadczących o zastosowaniu się do tego wskazania.

Jeżeli dłużnik nie zastosuje się do żądania zapłaty na wskazany przez wierzyciela rachunek, nie ma podstaw do uznania, że miejscem spełnienia świadczenia jest siedziba banku prowadzącego ten rachunek. Za miejsce spełnienia świadczenia należy w takim wypadku uważać – z wszystkimi tego konsekwencjami procesowymi łączącymi się z powiązaniem art. 34 i 488 k.p.c. z regulacją art. 454 k.c. – miejsce zamieszkania lub siedzibę (siedzibę przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia.

W tym miejscu wypada jeszcze odnotować głosy krytyki kierowanej pod adresem regulacji wiążących właściwość sądu z miejscem spełnienia świadczenia. Podnosi się, że przepisy prawa materialnego o miejscu spełnienia świadczenia nie mają na celu określenia właściwości sądu, lecz rozstrzygają przede wszystkim o tym, na czyj koszt i niebezpieczeństwo następuje spełnienie czynności związanych z wykonaniem zobowiązania. Dotyczy to oczywiście także przepisów określających, gdzie ma być dokonana zapłata sumy pieniężnej, na którą opiewa dług. We współczesnych prawodawstwach szeroko przyjęte jest rozwiązanie, zgodnie z którym, jeżeli co innego nie wynika z umowy stron, dłużnik ma przekazać sumę pieniężną na swój koszt i niebezpieczeństwo wierzycielowi w miejscu jego zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) w chwili spełnienia świadczenia. Logiczną konsekwencją tego rozwiązania powinno być uznanie za miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia.

Odwołanie się do tak oznaczonego miejsca spełnienia świadczenia przy określaniu właściwości sądu może jednak prowadzić do niepożądanego rezultatu: wpływania przez wierzyciela na właściwość sądu przez zmianę swojego miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) po powstaniu zobowiązania.

Dlatego – tj. po to, aby przeciwdziałać temu niepożądanemu rezultatowi – w § 270 kodeksu cywilnego niemieckiego zastrzeżono (ust. 4), że jego postanowienia, iż pieniądze ma dłużnik przesłać na swoje ryzyko i koszt wierzycielowi do miejsca jego zamieszkania lub siedziby przedsiębiorstwa (ust. 1 i 2), nie naruszają przepisów o miejscu świadczenia, tj. przepisów § 269. Co więcej, część polskiego piśmiennictwa analogicznie interpretowała art. 191 k.z., jakkolwiek interpretacja ta miała silniejsze oparcie w projekcie tego przepisu niż w samym przepisie. Obecnie jednak nie ma podstaw do twierdzenia, że przepis art. 454 § 1 zdanie drugie k.c. „oznacza jedynie miejsce przeznaczenia, do którego dłużnik obowiązany jest wysłać pieniądze, natomiast nie ma (...) nic wspólnego z miejscem spełnienia świadczenia”; w przepisie tym chodzi niewątpliwie, jak już o tym była mowa, o oznaczenie miejsca spełnienia świadczenia pieniężnego. W tej sytuacji wykładnia przyjmująca, że siedziba banku prowadzącego określony rachunek wierzyciela jest tylko wtedy miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego, gdy obie strony wyraziły zgodę na dokonanie zapłaty na ten rachunek, ma za sobą dodatkowy argument.

W braku takiej zgody – gdy dłużnik nie zastosował się do żądania zapłaty na wskazany przez wierzyciela rachunek – za miejsce spełnienia świadczenia, z wszystkimi konsekwencjami procesowymi łączącymi się z powiązaniem art. 34 i 488 k.p.c. z regulacją art. 454 k.c., należy uważać miejsce zamieszkania lub siedzibę (siedzibę przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia. Rozwiązanie to eliminuje sytuacje, w których szczególnie łatwo byłoby – łatwiej niż w przypadkach, kiedy miejscem spełnienia świadczenia jest miejsce zamieszkania lub siedziba (siedzibą z przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia – o niepożądane wpływanie przez jedną ze stron na właściwość sądu.

Również na tle art. 57 ust. 1 lit. a Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, normującego stosunki, w dziedzinie których szeroko praktykowane są rozliczenia bezgotówkowe, prezentowany jest pogląd, że jeżeli system prawny obowiązujący w państwie siedziby handlowej sprzedawcy, określający właściwość sądu przez odwołanie się do miejsca spełnienia świadczenia, nakazuje uwzględnić przy ustalaniu właściwości sądu w danej sprawie wymieniony przepis Konwencji, to sprzedawca może pozwać kupującego o zapłatę ceny przed sąd miejsca swojej siedziby handlowej.

Wskutek przelewu następuje zmiana osoby wierzyciela; wierzytelność, która przysługiwała cedentowi, staje się wierzytelnością cesjonariusza, który nabywa ją w

takim stanie, w jakim przysługiwała cedentowi (art. 509 k.c.). Z założeniem identyczności wierzytelności cesjonariusza z wierzytelnością, która przysługiwała cedentowi, łączy się ściśle dopuszczenie podnoszenia przez dłużnika wobec cesjonariusza wszelkich zarzutów, które dłużnik miał przeciwko cedentowi w chwili powzięcia wiadomości o przelewie (art. 513 § 1 k.c.). Przelew wierzytelności następujący bez zgody dłużnika nie może prowadzić do pogorszenia jego dotychczasowej pozycji prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 września 1998 r., I CKN 822/97, OSNC 1999, nr 2, poz. 39).

Z regulacji tej wynika, że przelew pozostaje bez wpływu na treść objętej nim wierzytelności. Odnosi się to, między innymi, do miejsca spełnienia świadczenia. Po przelewie dłużnik wierzytelności pieniężnej powinien więc dokonać zapłaty już cesjonariuszowi, ale z uwzględnieniem obowiązujących dłużnika i cedenta zasad dotyczących miejsca spełnienia świadczenia. Jeżeli zatem strony stosunku, z którego wynika przelana wierzytelność pieniężna, oznaczyły miejsce spełnienia świadczenia, dłużnik powinien dokonać zapłaty na rzecz cesjonariusza w oznaczonym miejscu. Na przykład, wystawca weksła własnego „nie na zlecenie” dla zabezpieczenia kredytu konsumenckiego (zob. art. 9 jeszcze nie obowiązującej¹ ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim, Dz.U. Nr 100, poz. 1081) ma, w razie przeniesienia tego weksła w drodze przelewu, zapłacić sumę wekslową cesjonariuszowi w miejscu płatności oznaczonym w wekslu. Przelew wierzytelności pozostaje tu więc bez jakiegokolwiek wpływu na miejsce spełnienia świadczenia, a co za tym idzie – na właściwość przemienną sądu.

Kwestia jest bardziej złożona, gdy – jak w niniejszej sprawie – do stosunku, z którego wynika przelana wierzytelność pieniężna, ma zastosowanie norma uznająca za miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego miejsce zamieszkania lub siedzibę (siedzibę przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia. Może się tu *prima facie* nasuwać pogląd nakazujący dokonać zapłaty cesjonariuszowi w miejscu zamieszkania lub siedzibie (siedzibie przedsiębiorstwa) cedenta, jeżeli bowiem przelew pozostaje bez wpływu na treść objętej nim wierzytelności, a miejscem spełnienia świadczenia przed przelewem było miejsce zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) cedenta, to i po przelewie nadal to samo miejsce powinno stanowić miejsce spełnienia świadczenia. W konsekwencji, w sporze między cesjonariuszem a dłużnikiem o zapłatę przelanej

wierzytelności sądem właściwości przemiennej powinien być sąd miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) cedenta. Bliższa analiza art. 454 § 1 zdanie drugie k.c. oraz wymienionych wyżej przepisów o przelewie sprzeciwia się jednak akceptacji tego poglądu i przemawia na rzecz uznania za miejsce spełnienia objętego przelewem świadczenia pieniężnego miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) cesjonariusza w chwili spełnienia świadczenia. Analiza ta prowadzi do wniosku, że uznanie za miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) cesjonariusza pozostaje w istocie w zgodzie z treścią przelanej wierzytelności i – tym samym – nie prowadzi do pogorszenia dotychczasowej pozycji prawnej dłużnika. Wniosek taki wynika przede wszystkim z zawartego w art. 454 § 1 zdanie drugie k.c. nakazu uwzględnienia zmiany miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) wierzyciela po powstaniu zobowiązania. Zmiana miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) wierzyciela po powstaniu zobowiązania wpływa więc na miejsce spełnienia świadczenia pieniężnego, ale nie pociąga za sobą jego zmiany, ponieważ miejsce spełnienia świadczenia wyznacza dopiero miejsce zamieszkania lub siedziba (siedziba przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia. Wobec tego, że przelew jako nabycie pochodne prowadzi do uzyskania przymiotu wierzyciela przez cesjonariusza w miejsce cedenta, zakresem hipotezy normy wyrażonej w art. 454 § 1 zdanie drugie k.c. objęte są także przypadki zmiany miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) wierzyciela, będące następstwem przelewu wierzytelności. Innymi słowy, w świetle wymienionego przepisu, miejscem spełnienia świadczenia pieniężnego jest miejsce zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia bez względu na to, czy chodzi tu o pierwotnego wierzyciela, czy też o jego sukcesora w wyniku przelewu.

Warto zaznaczyć, że również na tle art. 57 ust. 1 lit. a Konwencji Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów prezentowane jest – jakkolwiek nie jako jedyne – stanowisko przyjmujące, że w razie przelewu wierzytelności o zapłatę ceny, kupujący ma ją zapłacić w siedzibie cesjonariusza. Stanowisko to wychodzi z założenia, że przelew wierzytelności o zapłatę ceny

---

¹ Ustawa weszła w życie z dniem 19 września 2002 r.

powinien być traktowany jak przypadek zmiany siedziby wierzyciela, o którym mowa w art. 57 ust. 2 Konwencji.

Podsumowując dotychczasowe wywody, należy stwierdzić, że w razie przelewu wierzytelności pieniężnej, dłużnik powinien dokonać zapłaty, jeżeli miejsce spełnienia świadczenia nie jest oznaczone, w miejscu zamieszkania lub w siedzibie (siedzibie przedsiębiorstwa) nabywcy wierzytelności w chwili spełnienia świadczenia. Samo wskazanie dłużnikowi przez wierzyciela rachunku bankowego, na który ma zapłacić, nie rozstrzyga o miejscu spełnienia świadczenia. Gdy dłużnik nie zastosował się do żądania zapłaty na wskazany przez nabywcę wierzytelności rachunek, sądem miejsca wykonania zobowiązania (art. 34 i 488 § 1 k.p.c.) jest sąd miejsca zamieszkania lub siedziby (siedziby przedsiębiorstwa) nabywcy wierzytelności w chwili wytoczenia powództwa.

Z przytoczonych powodów przedstawione zagadnienie prawne rozstrzygnięto, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c.).